

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZ ÇALIŞMASI

ÇATIŞAN TOPLUM, ÇATIŞAN BİREY

Danışmanın Adı-Soyadı: Sevgi BALCI

Öğrencinin Adı-Soyadı: Dilara SÖNMEZ

Diploma Numarası: 1129-0074

Sözcük Sayısı: 3993

Araştırma Konusu: Yaşar Kemal'in İnce Memed adlı yapıtında "çatışma" olgusunun odak figür üzerinden nasıl işlendiğini değerlendirme

*Bu çalışma, değerli insan ve tanımlanamayacak nice güzel toplumsal görevleri üstlenmiş yüce sanatçı Yaşar Kemal'e ithaf olunmuştur.
Ruhu şad olsun...*

ÖZ:

Uluslararası Bakalorya Programı Uzun Tezi olarak A Türk Dili ve Yazını dersi kapsamında hazırlanan bu çalışmada, Yaşar Kemal'in İnce Memed adlı yapıtında çatışma izleği odak figür üzerinden değerlendirilmiştir. Tezin girişinde yapıtın konusuna ve içeriğine değinilmiş, çatışma izleğinin bireyler arasında çatışma ve bireyin kendisiyle çatışması olarak iki başlıkta incelenebileceği tespit edilmiştir. Tezin gelişme bölümünde yapıttaki odak figürün varoluş süreçlerinde yaşadığı iç ve dış çatışmalar irdelenirken, halk-ağa, eşkıya-ağa, eşkıya-eşkıya arasındaki çatışma durumunun sebepleri ile çatışmanın geliştiği koşullar ve çatışmanın sonuçları işlenmiştir. Sonuç bölümünde halkın çıkarlarını gözetmekle yükümlü hükümetin otoritesinin yetersiz kalması durumunda ve ağalık sistemi ile eşkıyalık yapılanmalarının ortaya çıktığına, toplumsal bozukluklara müdahale etmeye çalışan odak figür Memed'in ise çaresiz kalması durumunda kendisi ile çatıştığına değinilmiştir.

(Sözcük Sayısı: 114)

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	5
I. BİREYLER ARASI ÇATIŞMA.....	7
A. HALK-AĞA ÇATIŞMASI.....	7
B. EŞKIYA-AĞA ÇATIŞMASI.....	10
C. EŞKIYA-EŞKIYA ÇATIŞMASI.....	16
II. BİREYİN KENDİSİYLE ÇATIŞMASI.....	18
SONUÇ.....	22
KAYNAKÇA.....	23

Araştırma Sorusu: Yaşar Kemal'in İnce Memed adlı yapıtında "çatışma" olgusu odak figür üzerinden nasıl işlenmiştir?

GİRİŞ

Toplumlar, belirli bir düzen ve yapılanma çerçevesinde oluşan yapılardır. Bu yapı, o toplumda yaşayan bireylerin güven ve adalet içinde yaşamasını sağlayan bir araç niteliği taşımaktadır. Toplumun düzenini oluşturan çeşitli yapılanmalar ve bu yapılanmalara bağlı olarak ortaya çıkan çeşitli bozukluklar oluştuğunda, toplumsal bozuklukların yarattığı otorite boşlukları, bozuk düzeni oluşturacak olan başka otoriteleri yaratır. Bu da toplumdaki bireylerin güven ve adalet içinde yaşamalarına engel oluşturur. Bozuk düzeni oluşturan otoriteler o boşlukları doldurduğu için halk kendi mücadelesini verip kendi güven ve adaletini sağlamak zorunda kalır. Halkın içinden bu mücadeleyi vermek için çıkan bireyler de zaman zaman verdikleri bu mücadele çerçevesinde çıkmazlar veya çıkmazların getirdiği çatışmalar yaşarlar. Bu çatışma bireyin toplumla yani çevresindeki insanlarla çatışması ve kendi iç dünyasında yaşadığı çıkmazların sonucu hissettiği bireysel çatışmalarla açıklanabilir.

Bireysel çatışmaların temeli de, toplumsal yapı içindeki olumlu ve olumsuz öğelerle biçimlenmektedir ve bu öğelerin bireylere etkisi büyüktür. Toplumun iyiye gittiği bir düzendeki bireyler o topluma uyum sağlayarak kendilerini var etme sürecinde iyiye gidebilecekleri gibi, çeşitli bozukluklar bireyleri olumsuz etkileyip başkaldırıya yöneltebilir. Bireylerin davranışları, başlarından geçen olaylar ve kişilik özelliklerine bağlı olarak ortaya çıkan "ereklerden" etkilenmektedir ve bu başkaldırını tetiklemektedir. Toplumunu oluşturan bireyleri güdüleyen öğeler arasındaki zıtlık ve farklılıklarla zaman içinde bireyin iç dünyasında birbiri ile çelişen erekler, çatışma haline biçimlendirmektedir.

Yaşar Kemal'in "İnce Memed" adlı yapıtında da yukarıda bahsi geçen durumları örnekleyen otorite boşluğundan doğan yeni yapılanmaların yarattığı toplumsal bozukluklar sonucu ortaya çıkan çatışma halleri anlatılmaktadır. Yapıtta, Değirmenoluk adlı bir köyde yaşayan odak figür Memed, çocukluğundan itibaren, diğer tüm köylüler gibi beş köyün ağası olan Abdi Ağa'nın zulmüne maruz kalmaktadır. Memed ve Abdi Ağa arasındaki zulme dayalı ilişki, çeşitli olaylarla kötü yönde gelişmekte ve koşulların zorluğu çerçevesinde Memed'in sevdiği kızla köyden kaçıp Abdi Ağa'ya başkaldırmasıyla sonuçlanmaktadır. Memed'in daha sonra yakalanması ve Abdi Ağa'ya ateş etmesiyle birlikte istemeden sürüklendiği durum, adeta 'eşkıya' olmak zorunda kalmasıyla perçinlenir. Böylece Memed'in Abdi Ağa figürü ile temsil edilen toplumsal bozukluklarla savaşı başlar.

Toplumunu oluşturan eşkıyalık-ağalık sistemi-ezilen halk üçgeni içinde yaşanan çatışma hali odak figür Memed ve çevresinde gelişen dünya ile işlenmektedir. Bu çatışma durumu figürler üzerinden bireyin yaşadığı iç çatışma ve bireyler arası çatışma olarak iki ayrı bağlamda ele alınmaktadır. Bireyler arası çatışma başlığı altında halk-ağa, eşkıya-ağa, eşkıya-eşkıya arasındaki çatışma durumunun sebepleriyle çatışmanın geliştiği koşullar ve çatışmanın sonuçları olarak verilmektedir.

I. BİREYLER ARASI ÇATIŞMA

Toplumda, adalet ve eşitlik gibi temel hak ve özgürlüklerin sağlanıp korunabilmesi için, öncelikle belirli bir düzen ve yönetimin bulunması gerekmektedir. Halkın çıkarlarını gözeten bir örgütlenmenin, yani hükümetin bulunmaması ya da otoritesinin yetersiz kalması durumu, ağalık sistemini ortaya çıkarmaktadır. Bu sistemin doğurduğu toplumsal bozuklukların toplumdaki çatışmaların temel sebebi olduğu görülmektedir. Yaşar Kemal'in İnce Memed adlı yapıtında da ağalık sisteminin beraberinde getirdiği zulmün hedefi olan halkla ağalar arasındaki çatışmayla ortaya çıkan bireyler arası çatışma işlenir. Bu çatışmayı da güçsüzün yanında olmak adına oluşan eşkıyalar ve ağalar arasındaki çatışma takip etmektedir, ancak ağalara karşı durmak yerine halkı sömüren düzenin bir parçası olan eşkıyalar da bulunmaktadır ve kötü olarak nitelendirilebilecek bu eşkıyalarla halkın yanında olan eşkıyalar arasında bir başka çatışma bunu izlemektedir.

A. HALK-AĞA ÇATIŞMASI

Toplumda, adaletin korunamadığı süreçte, bozulan düzen ve yönetimin yerini eşitliğin olmadığı, çıkarların gözetildiği bir sistem alır. Yapıtta, hükümet otoritesinin yokluğundan yararlanarak halkı sömüren ve sömürüye dayalı sistemden zarar gören figürlere yer verilmektedir. Bu durum güçlü ve güçsüz çatışmasını ortaya çıkarmaktadır. Nüfuz sahibi olup nüfuzunu kötüye kullanan figürlerin başında Abdi Ağa ve Ali Safa Bey gelmektedir. Bu insanların karşısında ezilerek sindirilen, hak ve özgürlükleri ihlal edilen, güçlü-güçsüz çatışmasının güçsüz tarafında bulunanlarsa bu ağaların sahibi olduğu köylerdeki mağdur insanlardır.

Yapıtta, Abdi Ağa'nın sahibi olarak ifade edildiği köy ele alındığında, köylülerin temel hak ve özgürlüklerinin Abdi Ağa tarafından yok sayıldığı görülmektedir. Abdi Ağa, Değirmenoluk

ve dört diğerk köyün sadece topraklarının sahibi değil, adeta o köylerin halkının da sahibidir. Onları zor şartlar altında çalıştırır, hak ettikleri kazancı vermez, köylüleri aç bırakıp kendisine bağımlı olarak yaşamalarına zemin hazırlar. Köylüler Abdi Ağa'nın izni olmadan adım atamazlar, öyle ki Memed de kasabaya Abdi Ağa'dan gizlenerek gitmiştir:

“Duyduk ki gavur Abdi de ağa olmuş. Duyduk ki köylüleri kul gibi çalıştırır, hepsini aç kormuş. Kış gelince acından ölmüş millet. Diyorlar ki Abdi'nin izni olmayınca kimse evlenemez, kimse köyden dışarı bile çıkamazmış. Diyorlar ki Abdi köylerde, sopayla döve döve adam öldürürmüş. Beş köyün hükümeti, padişahı Abdi imiş. Astığı astık, kestiği kestik (...)” (Kemal,67)

Abdi Ağa, köylülerin mal varlıklarına el koymanın yanı sıra, köydeki söz sahibi tek kişi olduğu için köylülerin hayatlarının tüm yönlerini kontrol etmektedir. Bu durum, yeğeni Veli ile Memed'in çocukluktan beri sevdiği Hatçe'yi zorla nişanlamasıyla da dikkate değer bir biçimde örneklenir. Hatçe ve Memed'in hayatlarında önemli bir yere sahip olan bu kararda ne Hatçe'ye ne de Memed'e söz hakkı verilmektedir, onlar Abdi Ağa'nın emrettiği doğrultuda hareket etmeye zorlanmaktadırlar. Memed sonunda Hatçe'yle köyden kaçmak zorunda kalıp yakalanınca Abdi Ağa'ya sıkılan kurşunun sorumluluğu, Memed ellerinden kaçtığı için, Hatçe'ye yüklenmektedir. Hatçe hiçbir suçu yokken, Abdi Ağa'nın yazdığı senaryoya uygun olarak hapse düşmektedir. Köylüler de bu adaletsizliğe alet edilmekte, Abdi Ağa tarafından Hatçe'nin aleyhinde yalancı şahitliğe zorlanmaktadırlar. Bireylerin görünürde mevcut adalet sistemi içerisinde görüşlerini, tanıklıklarını özgürce ifade etme hakları olmasına rağmen aslında olan Abdi Ağa'nın önceden ezberlettiği yargıları tüm köylülerin jandarmalar sorduğunda tekrarlamalarıdır.

Diğerk yandan yalan söyleme ve dolandırma yoluyla köylünün toprağını zimmetine geçiren Ali Safa Bey'in adalet sisteminin yokluğundan nasıl fayda sağladığı anlatılmaktadır. Adalet

sisteminin yetersizliğinin vurgulanması amacıyla Ali Safa Bey figürü yapıtta bir avukat olarak yaratılmaktadır. Böylece yapıtta, kanunların uygulanmasındaki eksikliğin fark edilip bunu kendi çıkarları için kullanan bir figür ortaya çıkarılmaktadır. Ali Safa Bey avukatlığa başlamasının üzerinden çok geçmeden toprak sahibi olmanın önemini ve dolandırıcılıkla başını belaya sokmadan nasıl köylünün hakkını yiyebileceğini anlayarak bu duruma göre hareket etmektedir. Bu durumda mağdur olan halk çaresiz kalmaktadır. Ali Safa Bey'in oyunlarının farkına varsa bile, halkın haklarını koruyacak mahkeme; savcı, avukat bulunmamaktadır. Hatta bu düzen içinde avukatın kendisi haksızlığa sebep olmaktadır. Halk-Ağa çatışmasını destekleyen hatta ona zemin hazırlayan da adalet sistemindeki bu bozukluklardır.

Halk-Ağa çatışması yapıtta başka bir yönüyle güçlü-güçsüz çatışması olarak işlenir. Bu çatışma altında yer verilen figürlerden biri olan Iraz, erkek egemen toplumda ezilen kadın olarak karşımıza çıkmaktadır. Adalet sistemindeki bozukluklar ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sorunlardan bir tanesi bir kadın figür olan Iraz ile sunulmaktadır. Kadın olduğu için kocası öldükten sonra kendisine ait toprakların elinden alınması üzerine, kendisine yapılan bu haksızlığı kabul etmemekte ve mahkemeye başvurarak hakkını aramaktadır. Hakkını arayan Iraz'ın sonunda oğlunun ölmesi ve hapse düşmesiyle yapıtta haksızlığa uğrayan bireylerin toplumdaki bozukluklar karşısında edilgen ve çaresiz kalışları anlatılmaktadır. Güçlü-güçsüz çatışmasında, kadınlar, toprak ve dolayısıyla otorite sahibi olmayan veya eşkıyalık yoluyla güç sahibi olamayan halkın sömürülmeye mahkûm olduğu gösterilmektedir.

Halk-Ağa çatışması yapıtta güçlü-güçsüz çatışması üzerinden aktarılırken bazı sembollere de yer verilmiştir. Zulmeden kesim ve sömürülen kesimin oluşturduğu bu çatışma, yaşanan zorlukların bir benzetmesi olarak "çakırdikeni" leitmotivi ile açıklanmaktadır. Köylülerin tarlada çalışırken ayağına batan, köylü ve Memed için bir işkence haline gelen, çakırdikeni

bitkisinden yapıtın birçok bölümünde bahsedilmektedir. Çakırdikeni, halkı herhangi bir yolla sömüren, zulmeden ağaların ve haksızlıklarla dolu mevcut düzeninin bir temsilcisidir:

“Önce ayakları çıplak çocuklar yürüdüler. Onların ardından ayağı çıplak kadınlar...Önce çakırdikenliğe çocuklar düştü.Ardından kadınlar...Çocukların bacakları ala kan içinde kaldı.Çocuklar, gene koştular. Kadınlarsa, bu önlerine çıkan çakırdikenine beddua ettiler:Kökü geçesice...”(Kemal,37)

Bu bozuk düzen hükümet otoritesinin yokluğunda ortaya çıkmıştır, bu sebeple bu düzenden kurtulup adaleti sağlayacak aslında olması gerektiği gibi kanun adamları değil, kanun dışı örgütlenmeler olacaktır. Yapıtta Memed “soylu” bir eşkiya olarak halkı sömüren sistemden kurtarıp herkesin hak ettiğini kazanmasını ve tam anlamıyla özgürlüğüne kavuşmasını sağlama rolünü üstlenmektedir. Memed’in yapıt boyunca hiç değişmeyen amacı, köylüyü Abdi Ağa’nın zulmünden kurtardıktan sonra “çakırdikeni”ni de ateşe vermektir. Böylece köylü kurtarılmış olacaktır.

B. EŞKIYA-AĞA ÇATIŞMASI

Toplumsal yapı, mevcut düzendeki olumlu ve olumsuz öğelerden meydana gelmektedir ve bu yapının bireye etkisi büyüktür. Toplumun iyiye gittiği bir düzendeki bireylerin o topluma uyum sağlayarak kendilerini var etme sürecinde iyiye gidebilecekleri gibi, çeşitli bozukluklar bireyleri olumsuz etkileyip çaresizlik, yılgınlık durumlarına da yöneltebilir. Çaresiz kalan ve yılgınlığa uğramış bireyler toplumu kendi yollarıyla iyiye götürmek adına başkaldırabilirler, yani adaleti sağlamak adına devreye girerler. İnce Memed adlı yapıtta da, hükümet otoritesinin yokluğunda ortaya çıkan eşkiyalık ile adeta hükümet görevi gören ağalık sistemi

arasındaki çatışma üzerinde durulmaktadır. Bu toplumsal bozukluk da, yapıttaki belirgin çatışmalardan olan Eşkîya-Ağa çatışmasını doğurmaktadır. Ağalar, halkı bireysel çıkarları için kandırmak ve toprak, para, işgücü yönünden sömürmek yoluyla ayakta durmakta, güçlü kalmaktadırlar. Bu noktada eşkıyalar güçlüye karşı güçsüz kalan halk için denge sağlamak adına ortaya çıkmakta, toplumdaki uzaklaşıp dağlarda kurallarını kendisinin belirlediği düzeni içinde yaşamaktadırlar. Halka zulmeden ağalara karşı duran bir eşkıyalık anlayışı bulunmaktadır. Yapıtta güçlüye karşı güçlenme bağlamında eşkıya ve ağa çatışması yapıtta Memed ve Abdi Ağa arasındaki çatışma üzerinden aktarılmaktadır. Odak Memed halkın maruz kaldıkları tüm bu yaşananlar sonucunda Abdi Ağa'yla çatışmak zorunda kalmış, eşkıyalığa itilmiştir.

Yapıtta, odak figür Memed'in henüz çocukken yüzleşmeye başladığı sayısız haksızlıklara yer verilmesiyle, Memed'in eşkıyalığa başlayıp en başta Abdi Ağa'nın karşısında durmasının sebepleri irdelenmektedir. Memed'in ve yapıttaki başından beri değişik yüzleriyle karşılaştığı toplumdaki adaletsizliğin temel kaynağı olarak Abdi Ağa figürü öne sürülebilmektedir. Yapıtta iki ağadan birisi olan Abdi Ağa, Memed'in köyü olan Değirmenoluk ve dört diğer köydeki toprakların sahibidir. Elinde bulundurduğu bu gücü baskı ve zorbalık yoluyla köylülerini sömürmek, daha da güçlenmek için kullanmaktadır. Memed'se Abdi Ağa'nın zulmettiği köylülerden biridir. İçinde bulunduğu koşulların gelişmesi ile dağa çıkmaya ve Abdi Ağa'nın karşısında durmaya mecbur bırakılmış bir eşkıya olacaktır:

“Memed:

Abdiyi de öldürdüm, yiğeni de (...)

Süleyman:

Ellerine sağlık yavrum, dedi. İyi yapmışsın. Eee şimdi ne yapmak niyetindesin bakalım yavrum?

Memed:

Gidip hükümete teslim olmayacağım her halde. Dağa çıkacağım.”(Kemal,119-120)

Memed ve Abdi Ağa arasındaki çatışmanın başlayıp olay örgüsü boyunca güçlenmesinin temel bireysel sebepleri Abdi Ağa'nın Memed'e ve anası Döne'ye fiziksel şiddet uygulaması, kazançlarının çoğuna el koyup onları aç bırakması ve Hatçe'yi Veli ile nişanlaması olarak verilmiştir; toplumsal sebebi ise Memed'in kasabaya gidişi olarak değerlendirilmektedir.

Yapıtta olaylar, Memed'in Değirmenoluk köyünden canla başla kaçıp “o köy”ü araması ve Süleyman Emmi'nin evine sığınmasıyla başlamaktadır. Bu yolla, Abdi Ağa'nın Memed'e henüz çocukken yaptığı baskı ve zorbalıklar anlatılmaktadır. Abdi Ağa, Memed'e zor koşullarda bile tarlalarda çalıştırmak için fiziksel şiddet uygulamakta, mal varlıklarına el koymakta, aç bırakmaktadır:

“Bak sana ne deyim Süleyman Emmi, babam öleli var ya, elimizde nemiz var, nemiz yoksa hepiciğini almış Abdi Ağa. Anam bir laf söylese döve döve öldürür. Beni de tuttar kolumdan yere çakar(...)”(Kemal,27)

Memed'in ulaşmak istediği “o köy”, çakırdikeni ve Abdi Ağa'nın zulmünden uzak bir köydür: *“Dursun bana dedi ki... Bizim köyde, dedi, çocukları dövmezler. Çocukları çifte salmazlar. Bizim köyün tarlalarında, dedi, çakırdikeni bitmez. Ben oraya gidiyorum işte.”(Kemal,19)* Memed, eve dönmemekte, “o köy” e ulaşmakta kararlıdır. Sözlerinde sürekli “o köy”den bahsetmesiyle, dönmek istememesi ve bunun Memed tarafından sıklıkla tekrarlanması bu kararlığı desteklemekte, dolayısıyla Abdi Ağa'nın kendisine uyguladığı şiddetten kaçma arzusunun koyuluğunu göstermektedir.

Abdi Ağa'nın zulmü, fiziksel şiddetiyle sınırlı kalmayıp, Memed ve annesi Döne'yi aç bırakıp onları kendisine muhtaç ederek onların tüm varlıklarını haksız yere ele geçirmeye kadar

varmaktadır. Memed'in köyden kaçtığı yıl ceza olarak topladıkları buğdayın dörtte üçünü alır, kışın tüm köylülerin erzağı bitince Döne ve Memed hariç herkese buğday verir. Böylece mecbur kalan Döne tek varlıkları olan ineklerini değerinin çok altında Abdi Ağa'ya satmak zorunda kalır. Bu durum Abdi Ağa'nın Memed ve anasını çaresiz bırakışına bir örnek olarak gösterilebilmektedir. Bu çaresiz bırakış yapının ilk bölümünde kendisine Abdi Ağa tarafından "çocuk" diye hitap edilmesiyle de vurgulanır. Ona kendisini bu zulmün karşısında değersiz hissettirmektedir. Memed'in kasabaya gidip ağalığın olmadığı, herkesin hak ettiği kadar kazandığı ve kendi hayatını yönettiği bir sistemi görmesi, içinde bulunduğu adaletsiz sistemi daha iyi anlamasını sağlamaktadır. Gittiği handa Çavuş Onbaşı figürü ile aynı odada kalması ve onunla konuştukları çocukluğunda kaçıp gitmek istediği "o köy"ün Çukurova'da bulunduğunu, gerçekten Hatçe ve anası ile Çukurova'da Abdi Ağa'dan uzakta yaşayabileceğini ona fark ettirmektedir:

"Düşünüyordu artık. Dünya kafasında büyümüştü. Dünyanın genişliğini düşünüyordu. Değirmenoluk köyü bir nokta gibi kalmıştı gözünde. O kocaman Abdi Ağa, karınca gibi kalmıştı gözünde.(...)Kin duyuyordu artık. Kendi gözünde kendisi büyümüştü. Kendini de insan saymaya başladı.(...) 'Abdi Ağa da insan, biz de...' "(Kemal,80)

Bu durum; Memed'in kendini var etme sürecinin adalet ve özgürlük arayışı çerçevesinde gelişmesinin, bir eşkıya olarak, sömürülen halka adaleti getirme isteğinin de temelini oluşturmaktadır. Bundan sonraki süreçte Memed'in harekete geçtiği görülür. Memed'in bireysel istekleri de bu noktada toplumsal bir meseleye dönüşmektedir.

Abdi Ağa'nın Memed'in çocukluğundan beri sevdiği Hatçe'yi yeğeni Veli ile nişanlaması Memed'in Abdi Ağa'ya karşı durup köyden kaçmasına sebep oluşturmaktadır. Memed'in Hatçe'ye olan sevgisi, kasabaya giderken de giydiği Hatçe'nin ördüğü yün çorap ile anlatılmaktadır: *"Bu çorap aşktır. Öyle bir gelenekten gelir . Memed'in eli dokununca*

titremesi, ışığa çıkınca irkilmesi boşuna değildir. (...) “(Kemal,64) . Memed’le Hatçe arasındaki aşkın büyüklüğü yapıt boyunca ifade edilmektedir. Abdi Ağa’nın Memed’in elinden öylesine güçlü bir aşkı almaya çalışması, Memed’in Abdi Ağa’ya olan nefretinin de güçlenmesine yol açtığı görülmektedir. Yapıtta Memed ve Hatçe’nin aşkı, Memed’in Hatçe’yle birlikte köyden kaçıp ve Abdi Ağa’yla olan çatışmasını pekiştirmek için bir güdüleyici olarak sunulmaktadır.

Yapıtta Eşkîya-Ağa çatışmasının sunulmasında Abdi Ağa’nın Memed’e yaptığı zulüm ve zorbalıklar sonucu Memed’in içine düştüğü yılgınlık durumu “meşe” ve “at” benzetmeleriyle anlatılmaktadır. Memed’in döven sürerken kullandığı yorgun ve güçsüz atın tasviri ve Memed’in tasvirinin benzerliğiyle Memed’in bu çatışmanın yarattığı mücadelede çökmüş, yorgun düşmüş durumu verilmektedir: “ *Yıkılacak gibi zapzayıf (...) At, kabarmış sapları yaramıyordu (...) At, ikide bir tökezliyordu. Memed hayvana müthiş acıdı.”(Kemal,50)* Memed’in toprağına göre yetişip büyümesi yönüyle meşeye benzetilmesi de Memed’in içinde bulunduğu toplumsal koşullardan, dolayısıyla Abdi Ağa’nın yönettiği zulme dayalı sisteminden olumsuz etkilendiği anlatılmaktadır:

“ Toprağına göre yetişir, büyür, gelişir. Kıraç toprakta büyüdü. Binbir bela... Boy atamadı. Omuzları, bacakları gelişmedi. Kolları, bacakları kuru birer ağaç gibiydi. Kupkuru.(...) Toprağına meşe gibi sağlam yapışmış. Her bir yanı sert, keskin. Yalnız bir yerinde, bir yerciğinde bir tazelik kalmış.”(Kemal,63)

Eşkîya-Ağa çatışmasında Memed’in Abdi Ağa’nın zulmü sonucu zarar görmesi, maruz kaldığı şiddet ve yaşadığı haksızlıklar, zulüm karşısında tavır almasını, Abdi Ağa karşısında durması için gereken fiziksel ve zihinsel gücü kazanmasını sağlamaktadır.

Memed’in Hatçe’yle kaçarken yakalanıp Abdi Ağa ve yeğenini vurması, ardından eşkıya olarak dağı çıkması, Memed’in bir birey olarak karşılaştığı haksızlıklar çerçevesinde Abdi

Ağa'dan almak istediği kişisel öcünün değişime uğramasıyla sonuçlanmaktadır. Memed artık bir eşkıya kimliği kazanmıştır ve kişisel öcünün yanına köylünün öcünü almak, köylüyü Abdi Ağa'nın sömürsünden kurtarmak amacı eklenmiştir. Memed ve Abdi Ağa arasındaki çatışma böylece bir eşkıya-ağa çatışması haline gelmiştir. Memed'in hedefi Abdi Ağa'yı öldürerek köylüyü özgür kılmak, köylülere adil bir yaşam sunmaktır. Abdi Ağa'yı öldürme düşüncesinin Memed'e yapıtın başından beri aşılandığı görülmektedir: “ *'Bu gavur Abdiiyi(...)Vuranın eli nurlanır. Doğru cennete gider.'* ”(Kemal,61)

Memed'in, dağa çıktıktan sonra Abdi Ağa tarafından anasının döverek öldürüldüğünü ve Hatçe'yi yalancı şahitlik ile hapse atırıldığını öğrendiğinde, intikam alma gerekçelerine yenileri eklenmektedir: “ *Ben de İnce Memedim, dedi. Anamın, nişanlığımın intikamını almak için geldim, dedi. Köylülerimin intikamını almak için. Fakir fukaranın intikamını almak için.* ”(Kemal,274)

Memed'in dağa çıkıp yaşamını halka zulmedenlerle hesaplaşmaya adayarak adaleti sağlamaya çalışması ile başlayan ve Memed'in Abdi Ağa'ya olan nefretinin büyümesi ile gelişen bu çatışma, Memed'in Abdi Ağa'nın göğsüne sıktığı üç kurşun ile son bulmaktadır. Bu kurşunların hedefi aynı zamanda, Abdi Ağa'nın temsil ettiği ağalık sistemine ve adaletsizliğidir. Memed'in karşı koyduğu düzen içinde kahramanca davranışlarının dayandığı son nokta, yapıtın sonunda “çakırdikeni”nin yakılması ile köylünün kendisini ezen, sindirmeye çalışan zalim ağalardan da kurtuluşudur. Memed, halkın zulüm karşısında ezildiğinin bilincine varıp, bu gidişata bir son vermek ister. Abdi Ağa'yı öldürerek halka yapılan zorbalıkların biteceğine inanmış, bir toprak reformu ile de köylünün hak ettiğini kazanmasını sağlamak istemiştir.

C. EŞKIYA-EŞKIYA ÇATIŞMASI

Eşkîyalık, düzeni sağlayıp halkı denetleyecek bir hükümetin, eksikliği ya da halka ulaşmada yetersiz kaldığı durumlarda ortaya çıkan bir sistemdir. Suç işleyip yargılanmaktan kaçan ya da toplumdaki soyutlanmış kişilerce tercih edilen, mevcut düzenden sıyrılıp kendi düzenini kurmanın yolu olarak da görülebilen eşkîyalık, güçsüz olarak var olduğu toplumdan ayrıldıktan sonra güçlenip güçsüz konumdaki halkı sömürmeye başlayabileceği gibi; halkı sömürenler karşısında durup dengeleyici bir unsur haline de gelebilmektedir. Yaşar Kemal'in İnce Memed adlı yapıtında, yukarıda bahsi geçen iki sınıfa ayrılacak eşkîya figürlerine yer verilmektedir. İnce Memed ve Deli Durdu figürlerinin kişilik özellikleriyle onların eylemleri üzerinden "kahraman" veya "hırsız" eşkîyalar olarak adlandırılacak eşkîyalar arasındaki çatışma sunulmaktadır.

İnce Memed'in karşılaştığı haksızlıklar, onun dağa çıkmasını zorunluluk haline getirmiştir. Memed dağa çıkmaya mecbur bırakılmış bir eşkîya olarak, hükümetin otorite eksikliğinden yararlanarak güçlü duruma gelip ağalık gibi diğer güçlü yapılanmaların köylüyü sömürüşüne ortak olmak değil; köylüyü bu tür yapılanmalardan korumayı amaç edinmiştir. Onun erdemli, kahramanca ve yürekli davranışlarına yapıt boyunca yer verilmektedir. Deli Durdu'nun çetesine katılmadan önce Süleyman Emmi'nin Memed'e verdiği öğütler, Memed'in nasıl bir eşkîya olacağını da birer göstergesidir: "*Fakir fukaraya zulmetmeyeceksin. Haksızlara, kötülere istediğini yap. (...)*" (Kemal,132) Memed, Süleyman Emmi'nin tembihlediği gibi, zor kullanarak masum insanların parasını almaz; tehlikeli olduğunu bildiği Deli Durdu'nun çetesinden uzaklaşmaları için insanlara yardım eder. Acıma duygusuna sahiptir ve tek amacı gerçek adaleti sağlamaktır: "*Çanaklı'nın düzünden geçmeyeceksiniz. Orayı deli durdu tutmuştur şimdi.Donunuza kadar soyar.Uğurlar ola.Sen de inşallah nişanına kavuşursun kardaş, dedi.*" (Kemal,203) Gerçek adaleti sağlamak adına yaptıklarına, kendisine ve

arkadaşlarına cömertçe yardım eden Kerimoğlu'nu, Deli Durdu'nun karşısında savunması da gösterir. Deli Durdu'nun, Kerimoğlu'nu tüm ailesinin önünde soymasını engellemek için, mertçe Deli Durdu'nun karşısında durması, onun iyilikbilir olduğunu göstermekle kalmamış, kendisinden sayıca ve silahça üstün Deli Durdu çetesine meydan okuyarak yürekliliğini ve mertliğini de kanıtlamıştır. Deli Durdu, Memed'in sahip olduğu acıma duygusundan yoksundur. Fakir fukarayı bile soymaktan geri kalmaz, tüm yalvarmalara kulak tıkar. İyi bir eşkıyanın yapacağı gibi zenginden alıp yoksula vermez, kendi çıkarları için soygun yapar. Soygunlarını bile en ahlaksız şekilde, herkes bunu yapanın Deli Durdu olduğunu bilsin diye kurbanlarının kıyafetlerini ve çamaşırlarını da alarak yapar: “ ‘Şan olsun diye, alıyoruz donlarını, dedi. ‘Deli Durdu’dan başka eşkıya don almaz. Bilsinler ki bu soyulanları Deli Durdu soydu...’ ”(Kemal,139) Bu davranışlarıyla köylünün sevgi ve saygısını da kazanamamıştır. Öyle ki köylü Memed'i düşmanlarından canı pahasına korurken, Deli Durdu'yu askere şikayet etmiştir.

Zor durumdaki köylünün de umudu olmuş, bu sebeple halkın dilinde olağanüstü özelliklere sahip bir kahraman biçimini almıştır. Sadece Abdi Ağa'nın değil, dolandırıcılıkla köylünün topraklarını zimmetine geçiren Ali Safa Bey'i de durdurması Memed'in ününün yayılmasını ve köylünün Memed'e olan sevgi ve hayranlığının artmasını sağlamıştır:

“Memed destanlaşiverdi. Öyle çok kahramanlıklar, öyle çok olaylar uydurdular ki İnce Memed için, on insan ömrü bunları yapmaya yetmezdi. Ama, köylü bunları düşünecek halde değildi.”(Kemal,344)

Erdemli davranışları ve kahramanca eylemlerinin yanında Memed'in yürekliliği de birçok olayda yer almaktadır. Asım Çavuş'un kuşatmasında kurtuluş umudu kalmadığında bile çetesini kurtarmak adına öne çıkıp kimsenin cesaret edemediğini yapmış, onları kurtarmıştır:

“ ‘İçinizde o makineliye üç tane bomba savuracak yiğit var mı?’(...) Memed: ‘Ben varım.’ ”(Kemal,171)

Deli Durdu ve Kalaycı Ahmet figürleri'nin yapıtta ortaya çıkışlarıyla halka zulmeden eşkıyalardan oldukları görülmektedir. Memed gibilerin aksine, onlar güçlerini köylülerin parasını almak, keyfini kendisi sürmek için kullanmaktadırlar. Kahraman değillerdir, onlar gerçekleştirdikleri zulümlerle ağaların halkı sömürmesiyle eşdeğer eylemlerde bulunmaktadırlar. Memed de toplumu onlardan arındırma görevini üstlenmek durumunda kalmış bir vatandaştan öte değildir. Yaptığının doğruluğu tartışılacak olsa da toplum düzeninin onu bu yaklaşıma sürüklediği de kaçınılmaz bir durum olarak yapıtta verilmektedir.

II. BİREYİN KENDİSİYLE ÇATIŞMASI

İnsanın iki dünyası vardır. Biri içinde yaşadığı toplumda yansıttığı görünümünü veren çevresini biçimleyen dünyası, diğeri ise topluma yansıttığı görünümün altında yatan temel kimlik yansımalarını biçimleyen iç dünyasıdır. İnsanın bir parçası olduğu toplumda meydana gelen tüm olaylar, insanın iç dünyasında bir karşılık bulmaktadır. Yaşadığı tüm olayların bireye mutlaka bir etkisi olur ve bu etkiler bireyin iç dünyasını oluştururken aynı zamanda gelgitler, iç çatışmalar yaşamasına sebep olur. Yaşar Kemal'in İnce Memed adlı yapıtında da en belirgin iç çatışma örneği odak figür Memed'in bireysel gelişimi süreci boyunca yaşadığı iç çatışmasıdır. Bu iç çatışma, yapıtta, Memed'in çocukluğundan itibaren kendisiyle gelişmekte ve çevresinin etkisiyle biçimlenmektedir. Başlarda Memed'in annesi ve nişanlısı Hatçe için duyduğu endişelerinin verilmesiyle başlayan iç çatışma, eşkıya kimliği kazanması ile de toplumsal düzleme geçmekte ve kapsamlı bir yapıya bürünmektedir.

Yapıtın başında, Memed köyünden kaçıp Süleyman Emmi'nin yanına sığındığında anasını yalnız bıraktığı için suçlu hissettiği görülmektedir. Abdi Ağa'nın zulmünden kaçma isteği,

anasının tek başına aç ve savunmasız bırakacağı düşüncesiyle ters düşmekte ve bu durum Memed'in iç dünyasında gelgitlere yol açmaktadır. Yaşadığı bu ilk çatışma onun Süleyman Emmi'nin yanındaki huzurlu yaşamını bozan etmen olarak da ortaya çıkmaktadır. Çobanlık yaptığı süre içinde de Hösük Ağa'ya görünmekten kaçamaması, bu sebeple Abdi Ağa'ya yakalanıp köye geri götürülmesi annesine kavuşmakla Süleyman Emmi'nin yanında Abdi Ağa'nın zulmünden uzakta kalma istekleri arasında sıkışıp kalmışlıkta bu iç çatışmanın görünen başka bir yüzüdür: “ *Ter içindeydi. Nedense, bir an seviniyor, arkasından yüreği kararveriyordu. Bir seviniyor, arkasından... Çarpışma.*”(Kemal,44). Memed'in başta annesine karşı kendisini sorumlu hissetmesi yaşadığı ilk iç çatışmaların göstergeleridir.

Memed'in belirgin olarak kendisiyle çatıştığı bir başka olaysa, sevdiği kız Hatçe'yle köyden kaçmak ya da kaçmayıp köyde kalmak arasında kalışıdır. Bir yandan tekrar annesini köyde yalnız ve Abdi Ağa'ya karşı savunmasız bırakmak istemez, bir yandan da sevdiği kızın Abdi Ağa'nın yeğeniyle nişanlanmasına göz yummak istemez. Ne var ki bireyler arası çatışmadan kaynağını alan bu iç çatışma, kaçarken Abdi Ağa'nın Hatçe ve Memed'i yakalaması ve Memed'in Abdi Ağa'yı öldürmesi ile şekil değiştirmektedir; çünkü artık Memed dağa çıkmak zorunda bırakılmaktadır. Kazandığı eşkıya kimliği, bir süre sonra halkın sömürülmekten kurtulması adına tek çare olarak görülür; ancak burada da hem toplumsal bozukluklara müdahale edememesi hem de "eşkıya" olmak durumuyla karşı karşıya kalıp topluma yeni bir bozukluk getirmesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Tüm bunlar Memed'i çaresiz bırakmakta iç dünyasında kendisi ile çatışmasına yol açmaktadır.

Yapıtta, Memed'in sevdiği kız köyden kaçırırken yakalanıp Abdi Ağa'yı vurmasıyla içine sürüklendiği olaylar sonucu eşkıya olmaya ve toplumda adaleti sağlamaya karar vermesi de bu iç çatışmanın bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Memed eşkıyalığa, erdemli bir birey olarak benimsediği dürüstlük, mertlik ilkelerinden bağımsız yaşayan Deli Durdu'nun

yönettiği çeteye katılarak başlamaktadır. Memed'in dağa çıkmaktaki amacı halka yapılan haksızlıkların önüne geçmek iken, Deli Durdu'nun çetesinde bunun tam tersinin yapıldığını fark etmesi ona yaşayacağı yeni bir iç çatışma daha yaratır. Zulmedene karşı güçsüzün yanında kalma amacını bir kenara koyup zulmetmeye dayalı bir yapılanmanın parçası olduğunu anlamaktadır. Bu farkına varma süreci Deli Durdu'nun kendilerine yardım eden Kerimoğlu'nu soymaya kalkması ile Memed'in Deli Durdu ve çetesine karşı çıkıp ayrılması ile sonuçlanmadan önce Memed'in içinde sürekli bir iç çatışma yaşamasına yol açarak onun sıkıntı, huzursuzluk yaşamasına neden olmaktadır: *"İçleri rahat uyumayanlar horlar. Doğrudur. Memedin içine, birkaç günden beri ilk defa korku girdi."*(Kemal,130) Deli Durdu'nun yıkıcı, masum insanlara zarar vermeye ve aşağılamaya yönelik eylemleri karşısında İnce Memed, Deli Durdu'nun çetesinde yer almaktan ve bu zorbalıkların bir parçası olmaktan kaynaklanan bir ezilmişlik hissinin altına girmektedir. Deli Durdu soydukları bir çocuğun elbiselerini Memed'e giydirdiğinde, Memed'in boğulur gibi olduğu, nereye gideceğini, ne yapacağını bilemediği yapıtta sunulurken bunlar İnce Memed'in yaşadığı iç çatışmalara birer örnek olarak verilebilir. Zulmünden kaçtığı Abdi Ağa'dan bir farkı olmayan Deli Durdu'nun yanında yer almak, Memed için karşısında durmak ve son vermek istediği adaletsizlik üzerine kurulu sistemin bir parçası olmak anlamına gelmektedir. Bu bağlamda Memed kendisiyle hem davranış hem düşünce boyutunda çelişmektedir. Çok geçmeden bu çelişki Memed'in çeteden ayrılıp Cabbar ve Recep Çavuş'la birlikte asıl amacına, Abdi Ağa'yı bulup öldürmeye yönelmesiyle son bulmaktadır.

Yapıtta vurgulanan, Memed'in yaşadığı önemli bir diğer iç çatışma ise, Çukurova'daki bir köyde saklanan Abdi Ağa'yı öldürebilmek için Abdi Ağa'nın saklandığı evle birlikte köydeki tüm diğer evleri de yakmak zorunda kaldığı zaman işlenmektedir. Abdi Ağa ve onun gibi zulmedenleri öldürmek istemesinin sebebi masum insanların ezildiği düzene son vermektir. Burada da masum insanlara zarar verme kaygısıyla iç çatışma yaşar:

“*Memed:*

Biz köyden çıkarken çoluk çocuk, kadın erkek durmuşlar, öylecene, taş kesilmişler gibi bize bakıyorlardı. Duydunuz mu? Hiçbirinin ağzından çıt çıktığını, duydunuz mu? Bize ne beddua ettiler, ne üstümüze taş attılar, ne sövdüler. Taş kesilerek öylecene baktılar kaldılar. Bunu görmeyeydim. Kendi ölümümü göreydim de bunu görmeyeydim.”(Kemal,279)

İnce Memed, toplumsal düzene son vermede bir adım olsa da, bu amacını gerçekleştirirken kendisi de masum insanlara zarar vermenin eşiğinde durmaktadır. Bu noktada, bir yandan halkın kurtuluşu olarak gündeme gelirken, diğer yandan da bir “eşkıya” kalıbına girdiği görülmektedir. Bu durum Memed’in toplumsal bozukluklara müdahale etme isteğini gerçekleştirecekken başarısız olup kendisi ile çatıştığı düşüncesini kuvvetle desteklemektedir.

SONUÇ

Hükümetin yokluğunda otorite boşluğu ortaya çıkar. Bu otorite boşluğunda halkın güvenliğini sağlayacak ortak bir düzen sağlanamadığı için gerek ağaların gerekse eşkıyaların bulunduğu bir yapı ortaya çıkar. Bu yapıların kendi düzenlerini kurduğu dünyada halka zulmedilmiş olunur. Toplumun ortak paydası olan halk, ağaların ve eşkıyaların ellerinde adeta birer oyuncağa dönmüştür. Onları güçlü kılan temel birim halkın güçsüzlüğü, artık kaçınılmaz bir hal almıştır. Yaşar Kemal'in İnce Memed adlı yapıtında da, ağalar halkı sömürerek güçlenirler. Köylerdeki mutlak otorite haline gelirler. Ağalara kulluk eden halk sindirilir, mağdur bırakılır. Bu noktada devreye "eşkîya" kimliğine bürünmek durumunda kalan halk için mücadele edecek insanlar görünmektedirler. Bunu örnekleyen odak figür Memed, devletin halka sağlayamadığı korumayı sağlamaya kalkar. Böylece ağa ve halk arasındaki çatışma eşkıya ve ağa arasındaki çatışmayı doğurur. Memed'in halk adına mücadele verirken yaşadığı zorluklar ve karşı çıktığı yerleşik düzen karşısında zaman zaman çaresiz kalışıysa bireyin iç çatışmasıyla sonuçlanmaktadır. Yapıtın toplumsal bozuklukları temsil eden çakırdikenin yakılmasıyla sonuçlanmasıysa adaletin sağlanmasında ve yapıtta yer verilen çatışmaların da sonuçlanmasında etkilidir.

KAYNAKÇA

Kemal, Yaşar. İnce Memed 1. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 35. Basım: 2014.